

Kommunene i Rogaland, Rogaland Sau og Geit og

SLUTTRAPPORT

Auka produksjon i sauehaldet i Rogaland

1.oktober 2009 – 30.september 2012

Samarbeid om felles utfordring!

1. BAKGRUNN

1.1 Prosjektoppdrag

Saueholdsutsikter 2012¹ ga i 2007 en relativt dystre prognose for årene fremover ved å forespeile en permanent underdeknings situasjon på sau- og lammekjøtt de kommende årene hvis det ikke ble satt inn tiltak. Hovedgrunnene til denne prognosen var færre sauer fram mot 2012 og flere forbrukere gjennom forventet befolkningsvekst. Rapporten la også stor vekt på at økonomien i saueholdet er preget av lav lønnsomhet og at et annet kjennetegn ved økonomien i saueholdet, er at brukerfamilien i langt større grad henter inntekter utenfor saueholdet enn bønder med andre produksjoner. De ulike scenarioene kom alle ut med en redusert produksjon i 2012 i forhold til 2006.

Høsten 2007 satte Fylkesmannen i Rogaland, landbruksavdelingen utfordringene i saueholdet på dagsorden – målet var å få avklart grunnlaget for et større utviklingsprogram for saueholdet i Rogaland. Bakteppet var underskuddssituasjonen i markedet og utfordringer knyttet til lønnsomhet og rekruttering. Videre burde situasjonen også gi rom for flere produksjons- og markedsmessige muligheter.

Den 19. desember 2007 inviterte Fylkesmannen i Rogaland ressurspersoner (enkeltbønder, Sau og Geit, Nortura, Fatland, Innovasjon Norge Rogaland, regnskapslag og landbruksforvaltningen) i sauenæringen i Rogaland til idèdugnad om *Framtidsutfordringene i saueholdet*. Møtet kom med mange gode innspill som ble kategorisert slik; (1) tilskudd/politikk, (2) produksjon (volumøkning) og (3) marked (spesialitet, produktutvikling o.l.). Men møtet konkluderte med at den viktigste utviklingsutfordringen Rogaland selv kan ta tak i er å få opp produksjonen – og for å få til det – må en fokusere på sauebønderne eller de som ønsker å starte med sau. Ideen om utviklingsprogram ble skrinlagt – en bonderettet satsing med mål om å få opp produksjonen skulle prøves realisert.

Våren/ sommeren 2008 la en arbeidsgruppe grunnlaget for det som ble satsingen. Gruppen besto av enkeltbønder og representanter fra slakteriene Fatland, Nortura og Prima Jæren. Navnet på satsingen ble *Auka produksjon i saueholdet i Rogaland* og ressursene i den 3-årige satsingen skulle rettes inn mot enkeltbønder som vil ta tak i egne utfordringer for å optimalisere. Søknad om økonomisk støtte ble sendt Innovasjon Norge og kommunene i fylket. Satsingen startet formelt 1. september 2009 – og annonsen på neste side viser et godt bilde av kjernen i satsingen;

¹ Saueholdsutsikter 2012, Landbrukets Utredningskontor, Å. Klepp og O. Lutnæs, Rapport 1 – 2007, (januar 2007)

Bli med!

Felles løft for sauehaldet i Rogaland

- A. Me startar med sau!
- B. Nytt sauehus?
- C. Sjukdom og helse
- D. Reduser lammetapet

- E. Beitesamarbeid (organisert beitebruk)
- F. Føring og stell
- G. Økonomisk gjennomgang

Kjenner du på deg at her er det faglege utfordringar du vil ta tak i? Du får hjelp ved å kontakta desse;

• Berit Pettersen	berit.pettersen@fatland.no	tlf 952 00 340
• Rune Osland	rune.osland@nortura.no	tlf 932 65 811
• Georg-Fredrik Ueland	georg@prima.as	tlf 926 19 181

Bak denne fellessatsinga står kommunane i Rogaland og:

Ved prosjektstart sendte vi ut dette brevet til bøndene, dvs vi sendte ut to brev, ett til de om lag 2.600 sauebøndene og ett til de om lag 1.000 melkeprodusentene i fylket som ikke har sau på garden. Målsettingene med brevene var å informere om satsingen og om "oppstartsmøtene" i oktober.

I tillegg til disse 4 møtene arrangerte vi ytterligere 2 møter i januar 2010 (Finnøy og Strand). De 6 møtene ga et totalt oppmøte på 600 personer.

Møteserien la også malen for de to neste årene, ved at vi arrangerte 6 slike møter både i 2010/2011 og 2011/2012. Mer om dette senere.

Felles løft for sauehaldet i Rogaland!

Dette brevet går til alle sauebøndene i Rogaland og er ein kort informasjon om det 3 årige prosjektet *Auka produksjon i sauehaldet i Rogaland*, som startar opp no i oktober 2009.

Dette er fullt og heilt eit "bonderetta" utviklingsprosjekt, kor ressursane skal nyttast ovanfor deg som sauebonde eller for dei som vurderer å byrje med sau. Slakteria i Rogaland samarbeider om prosjektet etter felles prosjektplan. Satsinga skal hjelpe deg med dei faglege utfordringane du meiner er dine viktigaste. Det er lagt opp til 7 hovudtema;

- A. Me startar med sau!
- B. Nytt sauehus?
- C. Sjukdom og helse
- D. Reduser lammetapet
- E. Beitesamarbeid (organisert beitebruk)
- F. Føring og stell
- G. Økonomisk gjennomgang

Prosjektet gir deg utfordringa; tenk gjennom dine faglege utfordringar i sauehaldet – bestem deg for eit av tema ovanfor – *dette er det viktigaste for meg og dette vil eg ta tak i!* Deretter tek du kontakt med prosjektet gjennom prosjektleiarane i det aktuelle slakteriet. Når du ei tid har arbeidd godt med di hovudutfordring, kan du gå over på eit anna tema. Prosjektleiarane i slakteria er Rune Osland, rune.osland@nortura.no (93265811), Georg-Fredrik Ueland, georg@prima.as (92619181) og Berit Pettersen, berit.pettersen@fatland.no (95200340).

Prosjektet vil i veke 42 markere oppstart med 4 kveidsmøte (kl 19.30 – 22.15); **måndag 12.oktober** Tysværtunet kulturhus, **tysdag 13.oktober** Suldal samfunnshus, **onsdag 14.oktober** Undheim samfunnshus og **torsdag 15.oktober** Helleland samfunnshus. Alle slakteria er representerte på møla. Program;

- Informasjon om prosjektet v/Geir Skadberg
- Sauehus – ombygging og nye v/Knut Evensen, Nortura SA
- Aktuelt frå Rogaland Sau og Gelt

Servering.

Vi håpar dette fangar di interessa! Vel møtt!

Stavanger, 28.september 2009

Med helsing

Anfinn Rosnes
fung. landbruksdirektor

Geir Skadberg
seniorrådgivar

1.2 Mål, organisering og rammer

Dette utviklingsprosjektet er for bønder som ønsker å gjøre faglige tiltak på garden for å øke totalproduksjonen og bl.a. der igjennom øke lønnsomheten i produksjonen på den enkelte gard. Videre skal summen av tiltakene på enkeltgardene øke det totale slaktevolumet av sau og lam fra Rogaland. Satsingen skal også legge vekt på å skape en positiv utvikling i næringen. Av denne siste grunn har vi gjennom prosjektet hatt med oss 😊
Det meste går bedre om en legger til godsiden!

Mål

Hovedmål (resultatmål)

Innen prosjektperioden skal antall vinterfôra sau i Rogaland ha økt med 5 % og avdrått (kg kjøtt levert slakteri) med 15 %.

Tiltak 1 – første møteserien

Delmål 1.1.

Storparten av sauebøndene i fylket kjenner til at prosjektet har startet opp og hvem de kan kontakte

Delmål 1.2.

Minimum 100 sauebønder har meldt seg interesserte i å ta del i prosjektet.

Tiltak 2 – melkeprodusenter uten sau

Delmål 2.1.

Minst 10 % av målgruppen (ca 120 bønder), har meldt seg interessert i å få utredet fordelene med sau på egen gard.

Delmål 2.2.

Minst 5 % av målgruppen (ca 60 bønder), har startet opp med sau i prosjektperioden.

Tiltak 3 – individuell oppfølging

Målsettingen er at bøndene får rådgivingstilbud gjennom satsningen innen 7 ulike temagrupper. Individuell oppfølging kan også skje gjennom gruppesamlinger. Tiltaket har ikke kvantifisert målsetting.

Slakteriene har ansvaret for all rådgiving og oppfølging i satsingen.

Organisering

Prosjekteier; Rogaland landbruksselskap

Styringsgruppe;

Rogaland Sau og Geit v/Arnhild Skjørestad

Nortura v/ prosjektleder Rune Osland

Fatland v/ prosjektleder Berit Pettersen

Prima Jæren v/ prosjektleder Georg-Fredrik Ueland

Innovasjon Norge Rogaland v/ Karin Hansen
Kommunene v/ Gerd Siqveland Engelsgjerd
Fylkesmannen i Rogaland v/ Geir Skadberg
Prosjektansvarlig; Geir Skadberg

Hvert slakteri har sin prosjektleder og prosjektansvarlig har hatt felles møte med disse ca 2 ganger i året. Prosjektansvarlig leder styringsgruppen. Styringsgruppen har hatt 2 møter i året.

Rammer

Prosjektperiode;	1.oktober 2009 – 30.september 2012
Prosjektplan:	Selve grunnlaget for hele satsingen.
Prosjektavtaler;	Prosjekteier har inngått avtale med hvert av de deltagende slakterier. Avtalen omfatter leveranser i henhold til prosjektplan, økonomi og rapportering i prosjektet.
Prosjektøkonomi;	Satsingen finansieres i hovedsak av tilskudd fra Innovasjon Norge (Verdiskapingsprogrammet for mat, VSP), kommunene i Rogaland og egeninnsats. Tilskuddet i fra VSP skal i sin helhet betales ut til slakteriene etter en gitt fordelingsnøkkel. Tilskuddet skal gå til rådgiving og oppfølging av de bøndene som blir med i satsingen. Tilskuddet fra kommunene brukes til møter og fellesarrangement. Mer om pengebruk og budsjett under pkt 4.

2. MÅLOPPNÅELSE

Hovedmål

Antall vinterfôra sau i Rogaland skal øke med 5 % og avdråten med 15 %.

Tabell 1: Utvikling antall vinterfôra sau

	Rogaland		Landet	
	Antall sauebønder	Antall vfs	Antall sauebønder	Antall vfs
1.1.2009	2 600	202 329	14 400	999 495
1.1.2010	2 610	209 812	14 238	1 018 566
1.1.2011	2 590	211 100	14 071	1 010 438
1.1.2012	2 544	209 666	13 912	1 003 120
Endring 09 – 12	- 0,2 %	3,6 %	- 3,4 %	0,4 %

Antall vinterfôra sau i Rogaland økte i prosjektperioden med 3,6 %.

Resultatvurdering: Målet ikke nådd.

Tabell 2: Utvikling avdrått

Slakteri	Kg slakt (sau og lam) fra bønder i Rogaland			
	2009	2010	2011	%-vis endring 09 – 11
Prima Jæren	135 000	330 000	338 300	150,6
Fatland	1 743 633	1 887 902	1 864 959	7,0
Nortura	3 027 262	3 008 466	2 892 836	-4,4
Sum	4 905 895	5 226 368	5 096 095	3,9

Avdråttten, målt som kg slakt av sau og lam, økte i prosjektperioden med 3,9 %.
Resultatvurdering: Målet ikke nådd.

Tabell 3: Tilleggsinformasjon; Antall slakta sau og lam fra bønder i Rogaland

Slakteri	Antall slakta sau/lam fra bønder i Rogaland					
	2009		2010		2011	
	antall	% av total	antall	% av total	antall	% av total
Prima Jæren	6 820	2,8	16 000	6,3	17 000	6,7
Fatland	85 185	35,5	94 154	37,0	92 999	36,9
Nortura	148 000	61,7	144 108	56,7	142 314	56,4
Totalt	240 005	100	254 308	100	252 313	100

Antall slakta sau og lam økte med 5,1 % i prosjektperioden.

Delmål 1.1; Storparten av sauebøndene kjenner til prosjektet.

Målepunktet var etter første møteserie. Ved vurdering av måloppnåelse har vi lagt til grunn utsending av brev til alle sauebøndene, oppmøtet på de 6 møtene i oktober 2009 og januar 2010 og omtale i media. Alle de 2.600 bøndene fikk tilsendt brev vanlig postvei, og vi regner med at minst 70 % leste brevene. På de 6 møtene møtte 600 bønder. Videre hadde satsingen omtale i Bondevennen 19. og 31.mars 2010, samt oppslag på hjemmesiden til LMD 29.april 2010.

Resultatvurdering: Målet oppnådd.

Delmål 1.2; Minimum 100 sauebønder har meldt seg interessert i å ta del i prosjektet.

Målepunktet var etter første møteserie. Per 30.juni 2010 hadde 235 bønder meldt seg på for individuell oppfølging fra satsingen. Av disse var 6 bønder i kategori A. Ny med sau. Vi sitter da igjen med at 229 sauebønder hadde meldt seg på prosjektet etter første møte møteserie.

Resultatvurdering: Målet oppnådd.

Delmål 2.1; Minst 10 % av målgruppen (melkeprodusenter uten sau) har meldt seg interessert i å få utredet fordelene med sau på egen gard.

Ingen respons.

Resultatvurdering: Målet ikke nådd.

Delmål 2.2; Minst 5 % av målgruppen (melkeprodusenter uten sau) har startet opp med sau i prosjektperioden.

Ingen respons.

Resultatvurdering: Målet ikke nådd.

Respons rådgiving

Prosjektplanen har ikke satt kvantifiserbare mål for tilslutning til de ulike 7 faglige rådgivingstemaene i satsingen. Resultatene i satsingen ble;

Tabell 4: Respons individuell oppfølging

	Fagtema							
	Ny med sau	Nytt sauehus	Sjukdom og helse	Reduser lammetapet	Beitelag	Fôring og stell	Økonomi	Sum
Antall bønder	22	154	64	4	1	74	1	320
% - vis fordeling	6,9	48,1	20,0	1,3	0,3	23,1	0,3	100

Fordeling individuelt/gruppevis; 69/31

Gruppevis er definert som mindre faggrupper (opp til 8 – 10 personer).

Tabell 5: Respons grupper (fagmøter, bussturer og lignende)

	Fagtema							
	Ny med sau	Nytt sauehus	Sjukdom og helse	Reduser lammetapet	Beitelag	Fôring og stell	Økonomi	Sum
Antall bønder		339	145	10		221	10	725
% - vis fordeling		46,7	20,0	1,4		30,5	1,4	100

Tabell 6: Bønder med individuell oppfølging fordelt på kommunene i sauefylket

Kommune	Ny med sau	Nytt sauehus	Sjukdom og helse	Reduser lammetapet	Beitelag	Føring og stell	Økonomi	Sum
Bjerkreim		8	6			2		16
Bokn		1	1					2
Eigersund		6	2			2		10
Finnøy		16	5			3		24
Forsand		3				25		28
Gjesdal	1	6	4			4		15
Haugesund		1						1
Hjelmeland	1	10	1			1	1	14
Hå	2	10	21	1		3		37
Karmøy		2	2					5
Klepp		1				1		2
Kvitsøy						1		1
Lund		3	1					4
Randaberg								
Rennesøy	2	3	4			4		14
Sandnes	2	6				2		10
Sauda		2	1			1		4
Sokndal		1						1
Sola	1	3	4		1	1		10
Stavanger			4					4
Strand		5				1		6
Suldal	1	6						7
Time	6	5	4			4		19
Tysvær	4	6	2			1		13
Utsira								
Vindafjord	1	10	1			2		14

Kommentarer til respons på faglig rådgiving;

Det er ikke overraskende at de faglige rådgivingsområdene med størst respons er sauehus, sykdom og helse og føring og stell, da disse i og for seg nærmest dekker hele sauebøndens kompetansebehov. Det er gledelig at den individuelle rådgivingen har hatt tilslutning i nesten alle kommunene i fylket. 320 bønder har fått individuell oppfølging og 725 bønder har vært med på større faglige arrangementer. Er dette en god oppslutning til et rådgivingstilbud som har gått over 3 år? Styringsgruppen mener at oppslutningen om individuell oppfølging kunne vært bedre. Når det gjelder oppslutningen om de kollektive tilbudene/faglige arrangementene (fellesmøtene, Agrovisjon, beitelagsmøtet ++, se senere), er styringsgruppen tilfreds med responsen. Vi er privilegert med over 2 500 sauebønder i Rogaland, og potensialet for nye kompetansesatsinger bør være til stede.

En erkjennelse vi må ta med oss i arbeidet med kompetanse i saueholdet – er at sauebøndene nok i stor grad er "gruppete". De liker å være i sammen og høre om, se og diskutere sau. De lærer mye av hverandre – sauebønder er flinke til å dele kompetansen seg i mellom.

3. GJENNOMFØRING I HENHOLD TIL PROSJEKTPLAN

Prosjektplanen er fulgt på alle punkt og tiltak. Arbeidet i satsingen har i hovedsak vært todelt;

1. Rådgiving
2. Fellestiltak

Rådgivingsdelen har gått som planlagt. Når det gjelder fellestiltak – omtaler prosjektplanen egentlig bare 4 oppstartsmøter i oktober 2009. Det ble mange flere fellestiltak enn dette. Mer om dette senere.

Slakteriene har stått ansvarlige for å levere bøndene den rådgiving bøndene etterspør, så lenge den kommer inn under de fagtema satsingen dekker. Støtten fra Innovasjon Norge har i sin helhet blitt utbetalt til slakteriene etter en fordelingsnøkkel. Pengene har blitt bruk til subsidiert rådgiving (gratis eller redusert pris) både på individuelle og kollektive tiltak.

Styringsgruppen bestemte at økonomisk støtte ut over tilskuddet fra Innovasjon Norge skulle gå til fellestiltak. Kommunene i Rogaland ga totalt kr 415.400,- i støtte til satsingen.

6 møter årlig i 3 år

ROGALAND LANDBRUKSSELSKAP
Postboks 59, Sentrum, 4001 Stavanger
Telefon: 51 55 89 83

SAUEMØTEI

- Tysdag 12.januar 2010 i Strand kl 19.30
- Onsdag 13.januar 2010, Finnøy

Program:

- Om prosjektet *Auka produksjon* v/Geir Skadberg, fylkesmannen
- Sauehus – ombygging og nye v/h
- Aktuelt frå Rogaland Sau og Geit

Alle slakteria er representerte på møta.

Servering.

Vel møtt!

Arr.: Prosjektet *Auka produksjon* i Rogaland

ROGALAND LANDBRUKSSELSKAP
Postboks 59, Sentrum, 4001 Stavanger
Telefon: 51 55 89 83

SAUEMØTER 2011

- Måndag 4.oktober, Undheim Samfunns
- Tysdag 5.oktober, Helleland Samfunns
- Torsdag 7.oktober, Suldal Kulturhus, S.
- Måndag 18.oktober, Tysværtunet, Akssd

Alle møta startar kl 19.30.

Det blir tilsvarende møte på Finnøy og i Strand i januar

Program:

- Kort informasjon om satsinga
- **HOVUDTEMA;**
- > Helse og lammetap v/ spesialveteri Nortura
- > Mine erfaringar med å ta tak i utførelse v/bonde
- Aktuelt frå Rogaland Sau og Geit
- Saueaktuelt frå slakteria

Alle slakteria er representerte på møta.

Servering.

Vel møtt!

Arr.: Satsinga *Auka produksjon* i sauehaldet i Rogaland

ROGALAND LANDBRUKSSELSKAP
Postboks 59, Sentrum, 4001 Stavanger
Telefon: 51 55 89 83

SAUEMØTER 2011

- Tysdag 18.oktober, Undheim Samfunns
- Onsdag 19.oktober, Stemmestaden Grinde
- Måndag 24.oktober, Helleland Grendehus
- Onsdag 26.oktober, Suldal Kulturhus, Sand

Alle møta startar kl 19.30.

Det blir tilsvarende møte på Finnøy og i Strand i januar 2012.

Program:

- Kort om status for satsinga og info om beltekurs
- Hovudtema; **INNVOLLSNYLTARAR;** Framtidig sauehald krev rett behandling av innvollsnyltarar – konkrete råd v/veterinær Atle Domke
- Slik driv eg v/ bonde Arnhild Skjørestad / Hallgeir Rønnevik
- Aktuelt frå Rogaland Sau og Geit

Alle slakteria er representerte på møta.

Servering.

Vel møtt!

Arr.: Satsinga *Auka produksjon* i sauehaldet i Rogaland

PRIMA JÆREN FATLAND PRIMA JÆREN INNOVASJON NORGE NOR PRIMA JÆREN INNOVASJON NORGE NORTURA FATLAND

Møteplakatene ovenfor inkluderer ikke 4 møter i oktober 2009, 2 møter i januar 2010 og 2 i januar 2012. Totalt 18 møter med dette oppmøtet;

Tabell 7: Oppmøte på fellesmøtene

	Oppmøte sauemøtene		
	2009/2010	2010/2011	2011/2012
Tysvær	100	50	65
Helleland	100	70	70
Suldal	50	35	40
Undheim	180	50	85
Strand	85	60	50
Finnøy	85	60	52
Sum	600	325	362

Vi er tilfreds med oppmøtene på disse 18 møtene. Oppmøte på den første møteserien ble nesten ekstrem – trolig mest pga nyhetsinteressen. Disse møtene har vært viktige for "innsalget" av satsingen og noen av de hovedtemaene satsingen tilbyr tjenester innen.

I mars 2011 deltok prosjektlederne og prosjektansvarlig på et sauemøte på Mosterøy. Her fikk vi presentert satsingen og utfordringer i saueholdet, samt at slakteriene fikk presentert sine satsinger på sau. Her møtte det om lag 40 engasjerte bønder.

Agrovisjon 2010

Lørdag 23.oktober 2010 arrangerte vi et skulderarrangement til Agrovisjon 2010;

Sau i Zenrum

Skulderarrangement under Agrovisjon
laurdag 23. oktober 2010

Skulderarrangement under Agrovisjon
laurdag 23. oktober 2010

DROP IN!

Gratis Inga påmelding

DROP IN!

10:15 - 11:15 Korleis oppnå gode produksjonsresultat i saueholdet?
Samtale med **Paul Sveta**, ein svært dyktig sauebonde frå Bjerkreim. Still spørsmål!

- Kva betyr produksjonstilskota i Paul sitt sauehald v/**Gerd Siveland Engelsgjerd**, Bjerkreim kommune
- Om investeringsstilskott v/**Karin Hansen**, Innovasjon Norge

11:30 - 12:00 Økonomien i saueholdet v/ **Jostein Røysland**, Bjerkreim rekneskapskontor

13:15 - 14:00 Sauekontrollen er viktig!! Nyttle og bruk v/**Grethe Ringdal**, Animalia

14:15- 15:00 Sauen – ikkje verdt ulla?
Om framtida for norsk sauehald, **Ved Margaret Eide Hillestad**, Landbrukets Utredningskontor

Bondø og nestleiar i Rogaland Sau og Gøit. Øyvind Bergøy er ordstyrar
Moterommet "Lindenes B" i konferansesenteret til Stavanger Forum.
Innsamling eller støtteinnbetaling

Arrangementet under Agrovisjon ble godt mottatt. På den første fagbolken deltok 100 personer. 70 personer hørte på innlegget til Jostein Røysland. På hver av de siste to bolkene deltok 50 personer. Gode innlegg og god stemning.

Samling for beitelaga

I løpet av prosjektperioden er det etablert 2 nye beitelag, slik at Rogaland i 2011 hadde 50 lag (organisert beitebruk). I 2011 omfattet beitelagene 41.359 sau og 61.411 lam.

24.oktober 2011 arrangerte Fylkesmannen i Rogaland i samarbeid med saueprosjektet en samling for beitelagene, på Hotell Alstor, Stavanger.

Samlingen ble godt mottatt og det møtte 80 personer og de fleste lagene var representert. Det ble konkludert med at denne type samling må gjentas (hvert annet år?). Fylkesmannen følger opp.

Rogaland har en relativt lav andel av sau og lam i organiserte beitelag. Hovedgrunnen til dette er nok at rogalandsbøndene har mye eget beite hjemme på egen gard. Likevel bør målsettingen være å få flere dyr inn i beitelagene – og kanskje også få flere lag. Grasfylket Rogaland trenger sårt et aktivt beitebruk – også på utmarksbeitene. For mer mat skal produseres – også av sauebøndene i Rogaland!

Beitekurs

Høsten 2011 tok styringsgruppen initiativ til beitekurset "Innmarksbeite for sau – utnytt grovfôrpotensialet". Bakgrunnen er at Rogaland er beitefylke nr 1 i Norge – og om lag 40 % av jordbruksarealet i fylket er innmarksbeite. Og aktiv og rett bruk av beiten forutsetter kompetanse.

Kursene går over 3 samlinger og bygger på et opplegg utviklet av NLR og Nortura. Det er også disse to organisasjonene som stod for de 5 kursene i 2012. Det totale deltakerantallet ble hele 277 personer fra 238 bruk.

Program 24.oktober kl 09.30 til kl 15.00, First Hotel Alstor, Tjensvoll, Stavanger

- Kl 09.30 Kaffi og wienerbrød
- Kl 10.00 Åpning v/landbruksdirektør Hadle Nevøy, Fylkesmannen i Rogaland
- Kl 10.15 Beitekapasitet, beitekvalitet og beiteskjøtsel i utmarka v/seniorrådgivar Yngve Rekdal, Skog og landskap
- Kl 11.15 Pause
- Kl 11.25 Vegetasjon og beite i Setesdal vesthei v/Yngve Rekdal
- Kl 12.15 Lunsj
- Kl 13.15 Eit velfungerande lag v/Paul Tore Barkve, styreleiar Strand sankelag
- Kl 13.40 Orientering om Måltidets Hus og eit mogleg lammeprojekt v/dagleg leiar Ellen S. Math Henriksen
- Kl 14.10 Pause
- Kl 14.20 Open post om tilskotsordningar m.m. v/Fylkesmannen
- Kl 14.50 Oppsummering og avslutning, v/Fylkesmannen
- Kl 15.00 Heimreise

Sauensafinga.no

Norsk Landbruksrådgiving

inviterer til

Beitekurs

Innmarksbeite for sau – utnytt grovfôrpotensialet

Kursopplegg
I perioden februar – august/september 2012 skal vi følge sauene fra innføringa til utsløpp på innmarksbeite om våren til det er tilbake på utmarksbeite. Diskusjon og utveksling mellom kursdeltakarane blir ein viktig del av kurset.

Beitevallet er hovudtema
Kvifor bruk av beite, næringsbehov, gjødsling og kalking, førekomstnad, fomying av beite, jordarbeiding, frøval og ugrøskamp, gjøflege beiteplanter, vedlikehald av vengje beite, ulike tilskotsordningar m.m.
I tillegg ser vi på sjølve rym, livvekst, snyttarproblem, avføringsprøve, når er lamma klar for slaktning, haldvurdering, uttak av livlam, behov for tilleggstøring, sauekontrollen som arbeidsverktøy, slaktordagar

3 samlingar

Kurset går over 3 samlingar i løpet av sesongen; Fyrste samling innendørs (den første kursdagen). Når det gjeld dei to andre samlingane legg vi opp til lokale tilpassingar, ved at gruppene sjølv kjem fram til ønska opplegg. Uansett skal gruppa ut til eit vertsbruk, kor vi ser på både beita og dyra.

Stad og tid for første kursdag

- > Haugaland laurdag 11 februar kl 10.00, Felleskjøpet Haugesund
- > Ryfylke tysdag 14 februar kl 19.30, Ryfylke Fjordstet
- > Jæren torsdag 16 februar kl 19.00, Gjeedal Bygdehus
- > Dalane fredag 9 februar kl 19.00, Landbruksenteret Helleland

Kursavgift, påmeldingsfrist og deltakarbevis;

- ✓ Kursavgift, kr 400,- per bruk
- ✓ Påmelding innan 31 januar 2012
- ✓ Deltakarbevis ved fullført kurs

Påmelding og meir informasjon, kontakt;

- Håkon Pedersen, Haugaland Landbruksrådgiv. tlf 948 76 870 hakon.pedersen@lr.no
- Birgit Harstad, NLR Dalane, tlf 51 49 72 88 bjl@lr.no
- Gustav Birkeland, NLR Suldal og Sauda, tlf 901 99 320 gustav.birkeland@lr.no
- Ragnvald Grønsted, NLR Rogaland, tlf 905 63 862 ragnvald.gronsted@lr.no

Toksoplasmose – utprøving av vaksine

Parasittsykdommen toksoplasmose er en viktig årsak til omløp, tomme søyer, aborter, dødfødsler og svakfødsler i Norge og gir store økonomiske tap for norske sauebønder. Prosjektplanen omtaler *forsøk som skal teste ut vaksine mot toksoplasmose og at prosjektet gir økonomisk støtte til forsøket*. Forsøket ble gjennomført i 2009/2010, men prosjektet trengte ikke bruke egne økonomiske midler, da Fylkesmannen i Rogaland gikk inn med kr 60.000,- (BU-midler). Arbeidet ble gjennomført av Rogaland Sau og Geit i samarbeid med Norges Veterinærhøgskole, seksjon for småforsknig. Målet var utprøving i 150 besetninger i Rogaland i sesongen 2009/2010.

Arbeidet og resultatene går fram studentoppgaven til Sondre Halsne Juvik². Litt om resultatene; Hos de vaksinerte gruppene så man redusert antall aborter og reduksjon i antall dødfødte lam hos de yngste dyrene. I den vaksinerte gruppen ble det også observert en økning i antall levende foster, både på individ- og besetningsnivå.

AgroHordaland

Lørdag 30.oktober 2010 under AgroHordaland holdt prosjektansvarlig innlegg om sauesatsingen i Rogaland under gitt tittel "Meir sau i Rogaland – kan Hordaland koma etter?". 70 personer deltok og innlegget la grunnlaget for en diskusjon om Hordaland burde satse på noe lignende eller kombinert småfe/storfe.

Avslutningskonferanse

Lørdag 27.oktober 2012 arrangerte vi et avslutningsseminar for satsingen for sauebønder og andre saueentusiaster. Målsettingene var at seminaret skulle utfordre og samtidig være mulighetsorientert.

Program;

- ✓ Glæder og utfordringer i saueholdet i Rogaland v/Dve Ommundsen, leder i Norsk Sau og Geit.
- ✓ Sauehus for framtida. Om to nybygde sauehus.
- ✓ Siste nytt om sauehelse v/Marta Ulvund, NVH, seksjonsleder småforsknig.
- ✓ Oppsummering av sauesatsingen v/Geir Skadberg

- ✓ Hvorfor sende sauen til heis? v/Sigmund Skjæveland, bonde, Bjerkreim
- ✓ Ja, eg satsar på saueæringa! v/Ale Tjåland, bonde, Time
- ✓ Hvordan få gode kulturbeliter? v/Jostein Eiane, bonde, Rennesøy.
- ✓ Dagen i dag og tanker fremover. v/Hadla Nevøy, landbruksdirektor.

Arrangert av Saueprosjektet i Rogaland

STORMØTE FOR GLADE SAUEBØNDER

Lørdag 27.oktober 2012 kl 10 – 15
First Hotell Alstor, Stavanger

Lunsj ca kl 12.35.

Kaffe og frukt innimellom.

² Veterinærstudentoppgave, NVH, Klinisk utprøving av vaksine mot toksoplasmose i Rogaland 2009 – 2010, Sondre Halsne Juvik, desember 2010.

80 entusiastiske deltakere og gode inneldere gjorde at seminaret ble bra. Arrangementet gikk som planlagt, både programmessig og teknisk. Seminaret følges opp med en samling med sauenevingen hvor utfordringer skal diskuteres og hvor en også framover skal prøve å få til proaktive tiltak i en næring med utfordringer. Fylkesmannen i Rogaland støttet seminaret med kr 35.000,- (BU-midler).

4. PROSJEKTREGNSKAP

Hele støtten fra Innovasjon Norge har blitt betalt ut til slakteriene etter en omforent fordelingsnøkkel (en fast del/grunntilskudd til hvert slakteri på kr 50 000,- i året, og resten som en variabel del fordelt etter slaktefordelingen mellom slakteriene). Prosjekteier inngikk avtale mellom slakteriene før satsingen startet. Avtalen omtaler vilkår for utbetalinger, egeninnsats og rapportering/dokumentasjon for utført arbeid. Slakterienes egeninnsats er prissatt til kr 500,- per time. Slakteriene brukte 2.355,50 timer i satsingen, noe som utgjør 1.177.750,- kroner.

Satsingen søkte kommunene om tilskudd og fikk totalt inn kr 415 400,- fra kommunene. Et viktig bidrag. Støtten fra kommunene har i sin helhet blitt brukt til fellesaktiviteter (møter, konferanser, beitekurs).

	Poster	Budsjett	Regnskap	Avvik
Inntekter	Inntekter			
	Tilskudd fra Innovasjon Norge	1 500 000	1 500 000	0
	Tilskudd fra kommunene	300 000	415 400	115 400
	Tilskudd BU-midler (toksoplasmose) ³	60 000	0	60 000
	Tilskudd BU-midler (seminar okt 2012)	0	35 000	35 000
	Tilskudd beitekurs fra Rogaland fylkeskommune	0	102 500	102 500
	Sum inntekter	1 860 000	2 052 900	192 900
Utgifter	Utgifter			
	Møter/konferanse <ul style="list-style-type: none"> • Agrovisjon (25.445,-) • Produsentmøter (inkl. seminaret 27.10.12) (261.260,-) • Andre møter (4.157,-) 			
	Sum møter/konferanse	150 000	290 862	140 862
	Div. materiell/annonsering/reiser	210 000	64 428	145 572
	Beitekurs	0	163 357	163 357
	Gebyr bank	0	430	430
	Utbetalt tilskudd til slakteriene	1 500 000	1 500 000	0
	Sum utgifter	1 860 000	2 058 323	198 323
Resultat		33 823		
Egeninnsats slakteriene ⁴	690 000	1 177 750	487 750	

³ Prosjektet budsjetterte med BU-midler til utprøving av toksoplasmose vaksiner, men ble tatt ut av satsingen og definert som eget prosjekt.

⁴ Egeninnsatsen fra slakteriene sine rådgivere er beregnet ut fra 2.355,50 timer og kr 500,- per time.

Mer detaljert regnskap sendes som vedlegg til Innovasjon Norge. Overskuddet på kr 33.823,- betales ut til slakteriene etter fordelingsnøkkel.

5. ERFARINGER OG LÆRING

Bakgrunnen og målsettingene for satsingen, samt de aktiviteter og tilbud satsingen har levert, er de viktigste knaggene å ta utgangspunkt i når en skal reflektere hvilken verdi satsingen har hatt for sauenæringen i Rogaland.

Forventningene

Forventningen til satsingen var enkel og grei; Å bidra til økt produksjon. I så måte et rent volumprosjekt. Og hvordan få til dette? – jo ved å sette sauebøndene i fokus og ta utgangspunkt i deres behov - d.v.s. la bøndene kjenne på sine egne faglige utfordringer og vurdere om satsingens tilbud kan være av interesse. I realiteten har satsingen vært et kompetanseprosjekt – hvor kompetanse elementene kunnskap, ferdigheter og holdninger, har fulgt oss i hele prosjektperioden. Satsingen har lagt vekt på å være motiverende – uten å forføre. Bonden er selv ansvarlig for egne valg.

Motivasjon og avgrensing

Det gikk ikke mange ukene før satsingen i praksis ble omdøpt til og markedsført som *Felles løft for sauehaldet i Rogaland*. Vi løfter sammen gjennom motivasjon og kompetansebygging, og ved erkjennelsen av at totalproduksjonen er summen av alt, enten saueflokken er stor eller liten. Prosjektet var helt fra start tydelig på hva satsingen ikke skulle omfatte; villsau, økologisk, lokalforedling, rovdyr og politikk/jordbruksavtale. Denne avgrensingen viste seg å være viktig; – vi fikk en målrettet satsing hvor bonden og bondens faglige utfordringer stod i sentrum – og ikke ”alt det andre”.

Hovedmålene ikke nådd

Alle satsinger må ha konkrete målsettinger. Dette prosjektets resultatmål⁵ var konkrete, men ble ikke nådd, selv om det har vært respektable økninger i Rogaland. Vi håper trenden fortsetter. Og hovedmålene er av en slik karakter at denne satsingen alene definitivt er bare en av mange flere faktorer som spiller inn. Men styringsgruppen mener at satsingen likevel har utgjort en forskjell og faktisk bidratt til en produksjonsøkning i løpet av disse 3 årene.

Aktivitetmålene nådd

Satsingen har vært en aktiv satsing, med mange møter, turer og arrangement, både gjennom fellestiltak og i regi av de enkelte slakteriene. Alle de planlagte aktivitetene er gjennomført. Og så ble det mange tiltak i tillegg til det som var planlagt.

⁵ Mål ved prosjektslutt

Frykten for overproduksjon – bonden skal ikke tas for gitt

Balanse i markedet er viktig for norske bønder – og er en viktig premisse for høyest mulig markedsinntekter. Prognosene som kom ut i mai/juni 2010 tilsa overproduksjon det året. Slik ble det ikke. Det ble en del snakk om denne *sauesatsingen som stimulerer til økt produksjon, når det ser ut til å bli overproduksjon.....* Poenget vårt med å nevne dette i sluttrapporten er at næringen må kunne ha (minst) to tanker i hodet samtidig. Fordi samtiden er slik at bønder ikke lenger skal tas for gitt – ei heller sauebønder. For landbruket i Rogaland er kanskje den aller største utfordringen knyttet til rekruttering. Og selv om det i dag er relativt mange sauebønder i fylket, skal en heller ikke ta sauebonden i vårt fylke for gitt. Dersom vi legger til grunn trenden for perioden 1991 – 2007, vil nedgangen i spesialiserte sauebruk bli langt høyere enn for bruk totalt. Vi må unngå at spesialisert sauehold blir en sistefasenæring – og heller være offensive og tenke 10 - 20 år fram, ved å utvikle eksisterende bruk og stimulere til nyetableringer.

Vi må leve med svingninger i produksjon og salg. Og likeledes prognoser. Men vi må passe oss vel for å la markedsbalansen skygge for andre minst like kritiske faktorer i næringen. Næringen må i større grad også arbeide slik at det er tilstrekkelig framtidig produksjonsvilje på primærleddet. Videre stiller vi også spørsmål om det satses nok på lam i det norske markedet, med vekt på nye kvalitetsprodukt og lammemenyer. Men det er en annen skål, som vi skal la ligge.

Kompetanseutfordringer

Sauehold er ikke for amatører og krever stor kompetansebredde. De 7 hovedtemaene satsingen har prioritert, speiler bondens viktigste kompetansebehov. Og bøndene har gjennom sin respons svart oss på hva de ser som mest nyttig. På de årlige fellesmøtene prioriterte vi disse faglige temaene; nytt sauehus, helse og lammetap og innvollsnyltere. Det er behov for mange nye sauehus i Rogaland – kanskje 30 – 40 % av bøndene trenger nye rasjonelle sauehus. Helse og lammetap er alltid aktuelle tema, hvor bøndene har mye å hente. Likevel vil vi i denne rapporten fremheve viktigheten av å prioritere utfordringene knyttet til innvollsnyltere og resistens. Ulike behandlingsstrategier florerer – for mange behandler trolig feil, grunnet manglende kunnskap – både hos bonde og dyrlege. Resistens kan bli en trussel for en framtidig og livskraftig sauenæring i Rogaland. Vårt råd er at det fokuseres mer på rette behandlingsstrategier og økt satsing på forskning.

Vi skal ikke i denne rapporten flagge sterke meninger om hvor fra og til hvilke kvalitet sauebøndene i Rogaland får sine tilbud om faglig rådgiving. Men vi reiser likevel spørsmålet om dagens sauefaglige rådgiving er profesjonell nok i forhold til de behov sauenæringen har framover. Vårt råd er at sauenæringen setter seg ned og diskuterer dette spørsmålet. Vi vet

at saueneæring er en profesjonell næring med profesjonelle aktører – og hvor kompetanse bare blir viktigere og viktigere.

Satsingen har vist at samarbeid om felles utfordring nytter!

Stavanger 4. desember 2012

Styringsgruppen:

Arnhild Skjørestad

Arnhild Skjørestad

Rune Osland

Rune Osland

Berit Pettersen

Berit Pettersen

Georg-Fredrik Ueland

Georg-Fredrik Ueland

Karin Hansen

Karin Hansen

Geir Skadberg

Geir Skadberg

Gerd Sivveland Engelsgjerd

Gerd Sivveland Engelsgjerd

Bruk med Sau i Rogaland

*Sau i hele Rogaland.
Slik skal det også være framover!*